

ضرورت تغییر در سبک زندگی جهت تحقق اقتصاد مقاومتی و پیاده سازی مدیریت جهادی در جامعه اسلامی

حمید محمودیان^۱ - زهرا قاسمی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۶/۸ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۷/۲۸

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر سبک زندگی در جهت تحقق اقتصاد مقاومتی و مدیریت جهادی در جامعه اسلامی در میان اساتید تمام وقت علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز نگاشته شده است. جامعه آماری مورد مطالعه، ۲۵۰ نفر می باشد که براساس فرمول کوکران تعداد ۱۵۲ نفر به عنوان حجم نمونه به روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شده اند. داده های بدست آمده حاصل از پرسشنامه با استفاده از نرم افزار آماری SPSS در دو سطح تجزیه و تحلیل می شوند. بنابراین سؤال پژوهش این است: سبک زندگی چگونه باعث تحقق اقتصاد مقاومتی و پیاده شدن مدیریت جهادی در جامعه اسلامی می گردد؟ فرضیه این است که، سبک زندگی اسلامی ایرانی با داشتن شاخصه های تربیت زیستی، اخلاقی و عقلانی در تعامل با الگوی فرهنگ اقتصاد مقاومتی می تواند زمینه ساز تحقق مدیریت جهادی گردد.

واژگان کلیدی: زندگی مطلوب اجتماعی، سبک زندگی، اقتصاد اسلامی، اقتصاد مقاومتی،

مدیریت جهادی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

^۱ - دانشیار و عضو هیئت علمی، گروه معارف اسلامی، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران: نویسنده مسئول
hmahmoudian2@gmail.com

^۲ - دکتری تخصصی، گروه علوم سیاسی، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران
z.ghasemi1986@yahoo.com

مقدمه

اقتصاد مقاومتی گفتمان و الگویی اقتصادی مدیریتی است که ضمن مقاوم‌سازی اقتصاد ملی در برابر تهدیدات و توان تحریم‌شکنی، با رویکرد عقب‌راندن نظام سلطه، پیشرو، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا و برون‌گرا است. جهت اجرای اقتصاد مقاومتی و تحقق اهداف آن، باید سبک زندگی متناسب با اقتصاد مقاومتی در جامعه ایجاد و تقویت شود. بسیاری از صاحب‌نظران و اقتصاددانان معتقدند که بن‌مایه‌های اقتصاد مقاومتی از دل رفتارهای اقتصادی مردم بیرون می‌آید و برای اصلاح وضعیت اقتصادی باید ابتدا به دنبال تصحیح فرهنگ اقتصادی متناسب با ارزش‌ها در جامعه بود. (سالار و خراسانی، ۱۳۹۶: ۱۰۳)

امروزه اقتصاد مقاومتی یکی از مهم‌ترین مباحث روز کشور است که هر نهاد و سازمانی باید در جهت یاری رساندن به تحقق سریع‌تر آن تلاش کند، زیرا راهکاری مناسب برای مواجهه با بحران‌ها در حوزه‌های گوناگون امنیتی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و مدیریت صحیح این بحران‌ها است. اقتصاد مقاومتی مکمل جهاد اقتصادی است و موجب امنیت و ثبات در اقتصاد می‌باشد و عدم تزلزل در برابر شوک‌های خارجی اقتصادی یا همان استقلال اقتصادی از شاخصه‌های بارز آن است. این واژه از اوایل دهه ۸۰ در ادبیات مقام معظم رهبری مطرح شد که تلاش بر آن بود تا جمهوری اسلامی ایران دیدگاه بلندمدتی را نسبت به تهدیدات و فشارها داشته باشد و اکنون اقتصاد ایران باید بر مبنا و اصول درستی گام نهاده تا از طریق آن بتواند بر تحریم‌های بین‌الملل فائق آمده و تهدید تحریم را به فرصت تبدیل کند. اقتصاد مقاومتی نیاز به طراحی یک استراتژی درازمدت دارد که این استراتژی باید به شیوه‌ای طراحی شود که زمینه و شرایط لازم را برای اقتصاد مقاومتی فراهم نماید. سبک زندگی و فرهنگ حاکم بر جامعه را می‌توان از جمله مواردی دانست که در تحقق اقتصاد مقاومتی مؤثر می‌باشد. در اقتصاد مقاومتی، روحیه و فرهنگ حاکم بر جامعه؛ براساس اخلاقیات، ارجحیت داشتن منافع ملی و جمعی بر فردی، مقاومت در مقابل دشمن، کار و همت مضاعف، ایثار و فداکاری، تولید حداکثری و مصرف به میزان نیاز و در یک کلام حاکمیت دین و معنویات بر سبک زندگی است. (سرخه‌دهی، ۱۳۹۲: ۲)

به دلیل اینکه سبک زندگی کنونی جامعه ما با سبک زندگی اسلامی آرمانی فاصله دارد لذا محقق شدن اقتصاد مقاومتی سخت می‌باشد. نفوذ چنین سبکی از زندگی در جامعه اسلامی ایرانی و تغییر روحیات و اخلاقیات مردم را می‌توان در سیاست‌های ماتریالیستی الگوهای توسعه غربی جستجو نمود که بعد از جنگ در قالب سیاست‌های تعدیل اقتصادی اجرا شد که این سیاست‌ها

به دلیل اینکه بر اساس بنیان‌های فکری ماتریالیستی طراحی شده فرهنگ و سبک زندگی را دچار آفت‌های جدی نموده است.

یکی از ثمرات لیبرالیسم، اقتصاد سرمایه‌داری است که به عنوان علم اقتصاد در ایران به تقلید از غرب پذیرفته و فرامین آن به سرعت بدون توجه به بنیان‌های فکری و نظام انگیزشی حاکم اجرا شد که نتیجه آن تغییرات در فرهنگ و سبک زندگی و اخلاقیات جامعه به سمت سبک زندگی و فرهنگ غربی بوده است لذا چون این فرهنگ براساس منافع شخصی و سودمحوری طراحی شده به عنوان مانع مهمی در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی محسوب می‌شود. (سرخه‌دهی، ۱۳۹۲: ۳)

مفهوم سبک زندگی

اصطلاح سبک زندگی از دو واژه استایل و لایف^۱ تشکیل شده است. معنای واژه زندگی تا اندازه‌ای روشن است؛ اما مفهوم سبک (نوع یا روش) نیاز به توضیح دارد. در تعریف آن چنین آمده است: «شکل دادن یا طراحی چیزی (نظیر موی سر، اسباب و وسایل منزل) تا بدین شیوه، جالب و جذاب به نظر آید. (معین، ۱۳۸۵، ج ۲: ۱۸۱۸) به عبارتی؛ کیفیت برتر در ظاهر، طراحی یا رفتار» یا «شیوه مشخص و تکنیک خاصی که توسط آن چیزی انجام، ایجاد یا اجرا می‌شود». (مهدوی‌کنی، ۱۳۸۶: ۱۴) در مورد معنای ترکیب «سبک زندگی» نیز چنین آمده است: «الگوهای مشخص نسبی کنش و فرهنگ که مردم را از یکدیگر تمایز می‌دهند». در جایی دیگر «سبک زندگی روش خاصی از زندگی یک فرد یا گروه» تعریف شده است. (باینگانی، ایراندوست و احمدی، ۱۳۹۲: ۵۹)

بورديو سبک زندگی را به مثابه نوعی نظام‌بندی در نظر می‌گیرد. این نوع نظام‌مندی که ریشه در هابیتوس (عادت واره) دارد در تمام ویژگی‌ها و دارایی‌هایی دیده می‌شود که افراد و گروه‌ها در اطراف خود جمع می‌کنند؛ وسایلی از قبیل مبلمان، لباس، خانه، اتومبیل و فعالیت‌هایی مانند انواع ورزش‌ها، بازی‌ها و سرگرمی‌ها که افراد از طریق آن تشخص و تمایز را نشان می‌دهند. از دید بورديو سلیقه، یعنی گرایش و توانایی تصرف (مادی و نمادین) مقوله معینی از ایزه‌ها یا اعمال طبقه بندی شده و طبقه‌بندی کننده، ضابطه زاینده سبک زندگی است. سبک زندگی مجموعه متحدی از ترجیحات تمایزبخش است که قصد ابرازگری واحدی را در منطق خاص هر خرده فضای نمادینی مانند مبلمان، پوشاک، زبان و حرکات و سکناات بدنی به نمایش می‌گذارد. (بورديو، ۱۳۸۰: ۲۴۳)

^۱-Style& Life

مفهوم اقتصاد مقاومتی

اقتصاد مقاومتی سیستمی است که در صدد است با محوریت توسعه منابع انسانی، انضباط و قانون-مندی رشد و پایداری اقتصادی را برقرار سازد. (جامی، ایمانی‌مقدم، تنها، ۱۳۹۱: ۱۸۲) اقتصاد مقاومتی، به نظام اقتصادی ملت، یا گروه اجتماعی مقاومی اشاره دارد که در راستای احقاق حقوق خود، یا پیگیری اهداف سیاسی‌ای که از نظر آنها بر حق است، مبارزه می‌کنند. هر چقدر اقتصاد ملت یا گروه اجتماعی مقاوم، به آنها در راستای تحقق اهداف مقاومت یاری بیشتری رساند، مقاومتی‌تر است. (خلیلی، ۱۳۹۱: ۲۷)

از دیدگاه مقام معظم رهبری، اقتصاد مقاومتی معنایش این است که ما یک اقتصادی داشته باشیم که هم روند روبه رشد اقتصادی در کشور محفوظ بماند، هم آسیب‌پذیری‌اش کاهش پیدا کند؛ یعنی وضع اقتصادی کشور و نظام اقتصادی طوری باشد که در برابر ترفندهای دشمنان که همیشگی و به شکل‌های گوناگون خواهد بود کم‌تر آسیب ببیند و اختلال پیدا کند. (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار هیئت دولت، مورخ: ۱۳۹۱/۰۶/۰۲)

اقتصاد مقاومتی، الگوی علمی متناسب با نیازهای کشور، متکی به امکانات کشور (درون‌زا)، متمایل با اقتصادهای جهانی (برون‌گرا)، اقتصادی مردمی (مردم‌پنیا)، اقتصادی بر پایه دانش (دانش‌بنیان)، مبتنی بر تولید ثروت و افزایش ثروت ملی (عدالت محور) و همیشه بارور است. (فرزندی اردکانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۵)

مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی

۱- اعتدال، رکن اصلی اقتصاد مقاومتی

اسلام مانع رفاه در زندگی نیست بلکه حتی انسان را دعوت به زندگی بهتر و سالم‌تر می‌کند در حدیثی از امام سجاد (ع) آمده است: "پسندیده‌ترین شما نزد خداوند آن کسی است که رفاه بیشتری برای خانواده‌اش فراهم آورد اما رفاهی که افراطی باشد و موجب اشرافی‌گری گردد بر حذر می‌دارد و انسان را تشویق به قناعت و صرفه‌جویی در استفاده از مواهب و نعمات الهی می‌نماید". (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۸: ۶۹)

بدون تردید، صرفه‌جویی از ارکان اقتصاد و از پایه‌های اصلی نظام اجتماعی می‌باشد، از نظر اسلام، مال و ثروت وسیله‌اند نه هدف، و به همین خاطر، در جهت حفظ کرامت و منزلت فرد، خانواده، جامعه و امت مورد استفاده قرار می‌گیرند و مالکیت خصوصی و خانوادگی از نظر اسلام بلامانع است. خداوند در آیه ۲۹ سوره اسراء به ارائه الگویی بسیار جامع برای مقابله با اسراف

پرداخته است و می‌فرماید: «وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا» دست به گردن آویختن که کنایه است از خساست و خرج نکردن قبیح است و از طرفی بذل و بخشش نابجا هم خوشایند نیست و در هر دو نوعی زیان وجود دارد. (زحیلی، ۱۳۸۵: ۳۶۶) طبق آیه شریفه، برای استفاده از مال دو راه دانسته شده، نخست: تأمین معیشت به صورتی مقتصدانه و با میانه‌روی است؛ دوم: انفاق باقی مال، یعنی آنچه افزون‌تر بر انواع نیازهای فرد بر جای می‌ماند البته انفاق کردن بی‌محابا یا اسراف در آن به هیچ وجه پذیرفته نیست و افراد از آن نهی شده‌اند.

امام باقر (ع) به فرزندشان حضرت صادق (ع) فرمودند: یا بنی علیک بالحسنه بین السیئتين تمحوه ما قال: و کیف ذلک یا ابت؟ قال: مثل قوله: «والذین اذا انفقوا لم یسرفوا و لم یقتروا» یعنی: ای فرزندم! تو را سفارش می‌کنم به انجام کار خیر، وسط دو کار بد که آن دو را محو می‌کند. امام صادق پرسیدند: این چگونه ممکن است؟ حضرت پاسخ دادند: همان‌طور که قرآن می‌فرماید: «مؤمنین کسانی هستند که وقتی خرج می‌کنند اسراف یا سخت‌گیری نمی‌نمایند».

این حدیث گویای ضرورت اصل اعتدال، در زمینه اقتصاد می‌باشد (یعنی میانه‌روی ما بین دو کار مذموم اسراف و سخت‌گیری قرار دارد. (حویزه، ۱۳۷۰، ج ۹۸)

۲- اصلاح الگوی مصرف، مهم‌ترین هدف اقتصاد مقاومتی

۲-۱- تجمل‌گرایی و اسراف به عنوان مانعی بر سر راه اصلاح الگوی مصرف

تجمل‌گرایی از موانع عمده اصلاح الگوی مصرف و ساده‌زیستی است و معانی چون لذت‌گرایی، فرصت‌طلبی و مادی‌گرایی را درون خود گنجانده است، که آثار زیانبار بسیاری دارد و به اختصار هر یک را بیان می‌نماییم:

گسترش فساد: با گرایش به زندگی تجملی هزینه‌های مصرف بالا می‌رود و طبیعی است که برای تأمین این هزینه‌ها راه‌های مشروع جوابگو نمی‌باشد و باید از شیوه‌های نامشروع مثل تملق، رانت‌خواری، ربا و... بهره جست. امام خمینی (ره) در مقوله مزبور می‌فرماید:

«این خوی کاخ‌نشینی اسباب این می‌شود که انحطاط اخلاقی پیدا شود. اکثر این خوی‌های فاسد از طبقه مرفه به مردم دیگر صادر شده است». (امام‌خمینی، ۱۳۶۹، ج ۱۷: ۲۱۸)

ابن‌خلدون، جامعه‌شناس مسلمان رفاه‌زدگی را دشمن شهرنشینی می‌داند و می‌نویسد: «تجمل‌خواهی و نازپروری برای مردم تباهی‌آور است چه نهاد آدمی انواع بدی‌ها پدید می‌آورد و خصال نیکی را که راهنمای کشورداری است از میان می‌برد و انسان را به خصال مناقض نیکی‌ها

متصف می‌کند». (ابن‌خلدون، ۱۳۶۲: ج ۱: ۳۲)

سقوط و نابودی: خداوند در آیه ۵۸ سوره قصص می‌فرماید: «کم اهلکنا من قریه بطرت معیشت‌ها» - چه بسیار قریه‌هایی را از میان بردیم که در زندگی خود گرفتار سرمستی بودند- و یا در آیه ۱۶ سوره اسراء ترفه و اتراف را باعث سقوط و نابودی شمرده است.

انحطاط اخلاقی: امام علی (ع) از رفاه‌زدگی به سکر نعمت یعنی مستی ناشی از تجمل و رفاه یاد می‌کند که متأسفانه پس از رحلت پیامبر (ص) امت اسلامی به آن مبتلا شد، حضرت می‌فرماید: «ثم انکم معشر العرب اغراض البلیا قد اقتربت فاتقوا سكرات النعم و اخذوا بوائق النعم». (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۵۱)

کم رنگ شدن ارزش‌ها: یکی از آثار تجمل‌گرایی در جامعه متروک شدن سنت‌های الهی و آداب اسلامی است وجود تشریفات زاید و رسوم گوناگون باعث شده که از ازدواج که سنت پیامبر (ص) است و موجب سلامت روان افراد و حفظ عفت عمومی در جامعه می‌شود دور شویم.

اسراف: بسیاری از مخارج و مصارف براساس نیازهای واقعی صورت نمی‌گیرد و دلیلش عادات ناپسند، چشم و هم چشمی و تقلید از فرهنگ بیگانه است و این همان چیزی است که خداوند آن را حرام کرده است. اسراف در لغت، تجاوز از حد را گویند، یعنی هرگونه مخارجی که با توجه به موازین شرعی و عقلی و مقتضیات سیاسی و فرهنگی و فردی از حد و مرز لازم تجاوز نماید. در تفسیر المنار آورده شده که اسراف به معنای افساد یعنی فاسد کردن است زیرا این ماده از ریشه سرفه گرفته شده است و در واژه عرب به کرمی که درخت را می‌خورد و فاسد می‌کند گفته می‌شود. (نوری، ۱۳۶۶: ۳۳ و محمد، ۱۳۵۴: ۴۱)

اسراف و مشتقاتش ۲۱ مرتبه در قرآن بکار رفته و «بذر و مشتقاتش» سه مرتبه در دو آیه ۲۶-۲۷ سوره اسراء استفاده گردیده است. علامه راغب اصفهانی در باب تبتیر می‌نویسد: در لغت به معنی پراکنده کردن است و بذرافشانی به همین معناست. (نوری، همان، ۴۳ و عبدالباقی، ۱۳۶۴ق، ۳۴۹ و ۳۵۰) اما اسراف، برخلاف تبتیر، یک واژه اقتصادی صرف نبوده و کاربرد آن منحصر به امور مالی نیست بلکه این واژه، در قرآن معانی گسترده‌ای دارد از قبیل:

- اسراف در خوردن و آشامیدن (اعراف، ۳۱)؛
- قصاص بیش از حد (اسراء، ۳۳)؛
- داوری و قضاوت منجر به کذب (غافر، ۲۸)؛
- اعتقادات منتهی به شک و تردید (غافر، ۳۴)؛

- استکبار، استثمار (دخان، ۳۱)؛
- هرگونه معصیت و گناه (زمر، ۵۳)؛
- انحراف از قانون فطرت (اعراف، ۸۱).

و حال آنکه تبذیر یک اصطلاح اقتصادی است و به معنی اتلاف و مصرف اموال است.

۲-۲- تبیین سبک زندگی اسلامی- ایرانی بر مبنای اصلاح الگوی مصرف و پرهیز از اسراف

در اقتصاد مقاومتی

سبک زندگی، خاصیت تجویزی دارد و مانند همه رفتارهای دیگر می‌تواند از طریق صحیح آموخته شود، از نگاه اسلام، بهترین منبع برای این آموزش تعلیم و حیانی اسلام می‌باشد که در جزئی‌ترین مسائل فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و عاطفی وارد شده و جامع‌ترین برنامه‌ها را ارائه نموده است. لذا با توجه به تورم و رکود اقتصادی، پیروی از اعتدال و الگوی مصرف اسلامی می‌تواند راهگشا باشد پس، ضروری است، الگوی مصرف برای خانواده‌ها تبیین گردد. بنابراین، پیشنهاد می‌گردد:

- برنامه‌های فرهنگی و کارگاه‌های آموزشی در سطح جامعه به ویژه در مدارس و محیط‌های دانشگاهی به نحو گسترده برگزار گردد؛
 - تهیه فیلم و سریال‌هایی که به طور خاص به مقوله مصرف‌گرایی و تجمل‌گرایی بپردازند؛
 - ارتقاء فرهنگ عمومی مصرف بهینه؛
- تدوین قواعد منظم و برنامه‌ریزی صحیح توسط مجلس برای مخارج و هزینه‌های غیر ضروری داخلی و خارجی که به دنبالش الگوگیری مردم از رعایت ساده‌زیستی و قناعت توسط مسئولین، شکل می‌گیرد.

۳- جلوگیری از فساد اقتصادی، ریشه‌ای‌ترین هدف اقتصاد مقاومتی

ریشه فساد از فعل لاتین «Rumpere» به معنای شکستن است. بنابراین، در فساد چیزی می‌شکند یا نقض می‌شود. (کیانی‌منش، ۱۳۸۶: ۲۷) که منظور از شکسته شدن در اینجا شکسته شدن قانون، عرف، اخلاق، و در اغلب موارد مقررات دولتی است. (حبیبی، ۱۳۷۵: ۳۰) فساد در حوزه اقتصادی در قالب فساد اداری و سازمانی قابل رؤیت است. فساد اداری که در تعریفی عام می‌توان آن را عمل یا اقدام منفی دربردارنده انگیزه‌های فردی یا گروهی دانست که منشأ منافع مادی یا غیر مادی دارد. (محمدنبی، ۱۳۸۰: ۳۲) تعریف کرد در فساد اداری و سازمانی شخصی که مسئولیت و

تعهد سازمانی را متقبل شده از مسئولیت خویش جهت رسیدن به نفع شخصی سوء استفاده می‌کند و تعهدات وجدانی و سازمانی را به قیمت رسیدن به سود شخصی زیر پا می‌گذارد.

قرآن کریم در مجموع به هر نوع خروج اصول رفتاری در عرصه‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و خاصه اقتصادی از چهارچوب آموزه‌های اسلامی را فساد در آن حوزه معرفی کرده است. رویکرد قرآن به طوری کلی نسبت به فساد مشخص و روشن بوده و آیات متفاوتی در قرآن در لزوم مبارزه با فساد و فاسدان در مفهوم کلی وجود دارد به طوری که در این زمینه قرآن صراحتاً قبح و زشتی فساد را مطرح کرده و شدیدترین عذاب‌های دنیوی و اخروی را برای انجام دهندگان آن نوید می‌دهد. که به عنوان مثال در آیات زیر به آن اشاره شده است:

(نشانه آن، این است که) هنگامی که روی برمی‌گردانند (و از نزد تو خارج می‌شوند)، در راه فساد در زمین، کوشش می‌کنند، و زراعت‌ها و چهارپایان را نابود می‌سازند؛ (با اینکه می‌دانند) خدا فساد را دوست نمی‌دارد. (بقره، ۲۰۵) کیفر آنها که با خدا و پیامبرش به جنگ بر می‌خیزند، و اقدام به فساد در روی زمین می‌کنند، (و با تهدید اسلحه، به جان و مال و ناموس مردم حمله می‌برند)، فقط این است که اعدام شوند؛ یا به دار آویخته گردند؛ یا (چهار انگشت از) دست (راست) و پای (چپ) آنها، به عکس یکدیگر، بریده شود؛ و یا از سرزمین خود تبعید گردند. این رسوایی آنها در دنیاست؛ و در آخرت، مجازات عظیمی دارند. (مائده، ۳۳)

با عنایت به آیاتی که در بالا در مورد ضرورت برخورد با فساد و فاسدان بیان شد متوجه ضرورت توجه قرآن به این مسأله اجتماعی خواهیم شد. با توجه به آیات مختلف قرآن کریم در مورد فساد به ویژه فساد اقتصادی سه گذاره کلی جامعه‌شناختی پیرامون دلایل فساد را قابل برداشت می‌سازد که عبارتند از: ۱- ضعف تقیدات دینی و اخلاق مداری؛ ۲- ضعف عدالت محوری و گرایش به قانون‌گریزی اجتماعی؛ ۳- شکل‌گیری فرهنگ مادی‌گرایی و تفوق ارزش‌های دنیوی بر ارزش‌های معنوی. در زیر تنها به شرح یکی از موارد فوق اکتفا می‌نمائیم.

۳-۱- ضعف عدالت‌محوری و گرایش به قانون‌گریزی اجتماعی

همان‌گونه که سلامت اقتصادی در جامعه مرهون عدالت و عمل به قانون است، بی‌عدالتی و ظلم، مهم‌ترین عامل بروز فساد در عرصه‌های مختلف به ویژه فساد اقتصادی می‌باشد. ضعف عدالت محوری و پایبندی همگانی به عدالت و قانون خود معلول بسیاری از نابسامانی‌ها و هنجار شکنی است. جامعه‌ای که افراد آن خود را محصور در چارچوب عدالت و قانون نمی‌سازد و برخلاف موازین و معیارهای عدالت و قوانین مربوطه فکر و عمل می‌کند، دچار مفاسد می‌شود. از جمله مهم‌ترین

مصادیق فساد در این زمینه فساد اقتصادی است که خداوند مسلمین را پیوسته به رعایت عدالت و حفظ قانون در این زمینه سفارش کرده تا مبدا دچار فساد شوند. به عنوان مثال خداوند در آیات زیر مسلمین را از انجام اموری که خارج از عدالت و قانون اجتماعی است نهی کرده و برحذر داشته است: "و هنگامی که پیمانہ می‌کنید، حق پیمانہ را ادا نمایید، و با ترازوی درست وزن کنید! این برای شما بهتر، و عاقبتش نیکوتر است". (اسراء، ۳۵) حق پیمانہ را ادا کنید (و کم فروشی نکنید)، و دیگران را به خسارت نیفکنید! (شعراء، ۱۸۱) و با ترازوی صحیح وزن کنید! (شعراء، ۱۸۲) و حق مردم را کم نگذارید، و در زمین تلاش برای فساد نکنید! (شعراء، ۱۸۳)

مؤلفه‌های سبک زندگی و رابطه آنها با اقتصاد مقاومتی

مؤلفه تولید

تولید داخلی ستون فقرات اقتصاد مقاومتی است. به عبارت دیگر یکی از شرایط حصول اقتصاد مقاومتی و رهایی از مشکلات اقتصادی در کشور حمایت از تولید داخلی است. تقویت تولیدات داخلی از دیرباز مورد توجه مسئولان کشور بوده است مقام معظم رهبری می‌فرماید: در مبحث اقتصاد مقاومتی، برنامه‌ریزی‌های بلندمدت و پشتیبانی‌های دولت در بکارگیری تولیدات صنعتی و کشاورزی، خصوصاً در بخش‌هایی که در ارتباط با دیگر بخش‌های اقتصادی است، لازم و ضروری است. تا به کار و سرمایه ایرانی احترام نگذاریم، تولید ملی شکل نمی‌گیرد و استقلال اقتصادی این کشور تحقق پیدا نمی‌کند. (بیانات مقام معظم رهبری در جمع کارگران کارخانجات تولید داروپخش، مورخ: ۱۰/۰۲/۱۳۹۱)

استقلال اقتصادی وقتی حاصل می‌شود که تولید ملی دو ویژگی داشته باشد: اول اینکه، به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، پاسخگوی نیازهای مردم و کشور باشد و محصول‌هایی تولید شود که در وضعیت امروز دنیا، قابل رقابت در بازارهای داخلی و قابل مبادله با محصولات مورد نیاز کشور باشد. دوم اینکه، با کار و سرمایه ایرانی تولید شود؛ زیرا در غیر این صورت، بدترین شکل وابستگی، یعنی وابستگی در تأمین عوامل تولید، رخ خواهد داد. بر این اساس، یکی از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی باید حمایت از کار و سرمایه ملی باشد. (میرمعزی، ۱۳۹۱: ۶۰)

لازمه استقلال اقتصادی، خودکفایی در تولید کالاهای ضروری و استراتژیک است^۱ (میرمعزی،

^۱ - به دسته‌ای از کالاهای ضروری می‌گویند که اگرچه مستقیماً رفع نیازهای شخصی افراد جامعه نمی‌کنند، اما موتور محرک سایر بخش‌های اقتصاد هستند و کمبود آنها مسیر پیشرفت جامعه را مختل می‌کند. مانند انرژی هسته‌ای و تجهیزات نظامی.

۱۳۹۱: ۵۷). برای دستیابی به تولید کالاهای استراتژیک داخلی، توجه به راه‌کارهای زیر الزامی است:

۱- هدایت صنایع تولید و مالی کشور به سوی الگوهای تولیدی که در توابع هزینه خود، نهاده‌های بومی را به منظور تولید کالاهایی به طور نسبی ارزان‌تر و با مزیت نسبی بالاتر، جانشین نهاده‌ها و کالاهای واسطه‌ای وارداتی کنند؛

۲- فرهنگ‌سازی و هدایت مصرف‌کنندگان کالاهای نهایی به سوی مصرف کالاهای تولید داخل؛

۳- تولید بومی و منطقه‌ای با توجه به مزیت نسبی آن منطقه و آمایش جغرافیایی؛

۴- اصلاح و کارآمد کردن نظام مالیاتی کشور. (علیزاده، ۱۳۹۱: ۲۶)

بنابراین طبیعی است زمانی که مردم در اقتصاد کشور مشارکت داده شوند، از بروز بسیاری از مفسده‌های اقتصادی، رانت‌خواری و ویژه‌خواری‌ها جلوگیری می‌شود. یکی از ارکان اصلی در تحقق اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید ملی است لذا تحقق اقتصاد مقاومتی نیاز به همت همه‌جانبه مسئولین و مردم دارد و لازم است به تولید ملی بها داده شود، تلاش شود کشور از وضعیت تک محصولی نجات پیدا کند و باید به تولیدات داخلی و بومی‌گرایی بها داده شود و زیرساخت‌های اقتصادی کشور توسعه یابند و بر مبنای اقتصاد اسلامی الگوی اقتصاد مقاومتی با شرایط و وضعیت اقتصادی کشور تبیین گردد. (میلانی، ۱۳۹۴: ۲۱)

مؤلفه فرهنگ الگوی مصرف

مصرف از نظر اقتصادی دارای اهمیت بسزایی است. اقتصاددانان اخیراً گفته‌اند: مصرف، در عین اینکه هدف نهایی از تولید و توزیع است، یکی از عوامل مؤثر در آن نیز هست. در مقابل، کنترل مصرف به منظور فراهم کردن زمینه پسانداز و سرمایه‌گذاری، به طور طبیعی رشد و شکوفایی اقتصادی را به دنبال دارد. (پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۷۹: ۲۸۵) از طرفی، عدم توجه به مصرف تولیدات ملی و گسترش مصرف کالاهای خارجی، اثرات منفی و مخرب بسیاری را در جامعه به دنبال دارد. برخی از آثار مصرف تولیدات خارجی و وابستگی به آنها عبارتند از: الف) شکوفا نشدن استعدادها؛ ب) احساس حقارت و خودکم بینی؛ ج) خودفراموشی یا از دست رفتن فرهنگ خودی؛ د) برده شدن جامعه وابسته. (پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۷۹: ۲۰۰)

مسئله مدیریت مصرف یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی است. در الگوی مصرف باید دو تغییر رخ دهد: اول، اسراف و تبذیر از الگوی مصرف حذف شود. دوم آنکه، فرهنگ مصرف از کالای خارجی به کالای داخلی تغییر کند. (علیزاده، ۱۳۹۱: ۳۰)

مدیریت مصرف از طریق راه کارهای ذیل عملی می‌شود:

اصلاح الگوی مصرف؛ فرهنگ‌سازی و هدایت مصرف‌کنندگان به سوی مصرف کالاهای تولید داخلی؛ تأکید بر الگوی قرآنی مصرف قوام؛ یعنی دوری از خساست که ضد مصرف متعارف و در نتیجه سرمایه‌گذاری و تولید است و دوری از اسراف که از بین برنده منابع کمیاب است. (علیزاده، ۱۳۹۱: ۳۱)

فرهنگ اقتصاد مقاومتی در بخش مصرف، به این معناست که فرهنگی در سطح مصرف اقتصادی ما رواج پیدا کند که در راستای اهداف اقتصاد مقاومتی باشد؛ یعنی اگر به واسطه مصرف یکی شخص از کالایی، یکی از مبانی اقتصاد مقاومتی، مثلاً عزت، مقاومت، حکمت و یا موارد دیگری از آن مورد خدشه واقع شود، این مصرف خارج از فرهنگ اقتصاد مقاومتی است و درست نقطه مقابل فرهنگ اقتصاد مقاومتی در بخش مصرف است. از این رو، هر قدر مصرف ما در راستای اقتصاد مقاومتی باشد، بیشتر باعث ترویج فرهنگ اقتصاد مقاومتی شده‌ایم.

کاهش وابستگی به اقتصاد نفتی که معمولاً با عرضه مواد خام به خارج همراه است، تأثیر بسزایی در اقتصاد مقاومتی دارد، امنیت اقتصادی را بالا برده و از نوسانات شدید در داخل کشور می‌کاهد. (معصومی‌نیا، ۱۳۹۱: ۱۳)

مؤلفه مدیریت جهادی

مدیریت جهادی مبتنی بر فرمول‌ها و قوانین مطرح در دانش مدیریت و نظام ارزشی اسلام است. یعنی دانش و هنر بکارگیری منابع انسانی برای دستیابی به اهداف سازمان به شیوه مطلوب مبتنی بر نظام ارزشی اسلام (مرتضوی و عراقی، ۱۳۸۷: ۳۲) به عبارتی دیگر مدیریت جهادی یعنی علم و هنر رهبری و کنترل فعالیت‌های دسته جمعی، مبتنی بر مبارزه نه صرفاً در عرصه نظامی بلکه در تمامی عرصه‌های علمی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و غیره جهت نیل به اهداف راهبردی و کلان یک سامانه و رفع موانعی که در رسیدن به آن وجود دارد. (حسین‌پور، رضائی‌منش، محمدی سیاهبومی، ۱۳۹۵: ۱۱۱)

اصولاً اسلام و فرهنگ انقلاب اسلامی با فرهنگ جهادی آمیخته و عجین است. در آیات قرآن حتی در حوزه‌های علمی و شبهه‌زدایی از عنوان جهاد کبیر علمی سخن به میان آمده است. (فرقان، ۵۲) بنابراین، اصولاً حرکت جامعه اسلامی و امت اسلام می‌بایست همواره با فرهنگ جهادی باشد و هرگز این روحیه از دست نرود. اتخاذ صرف برنامه‌ای اقتصادی بدون عزم لازم و روحیه بالای مدیران، نمی‌تواند قابل تحقق باشد. به بیانی دیگر، مدیریت یک برنامه یا قانون نوشته به اجرای

هر چه بهتر و زیباتر آن مفهوم کمک می‌کند. از این رو، آنچه در این میان اهمیت دارد اجرای صحیح یک برنامه یا قانون کلی است؛ هر چند که بدون نقص نوشته شده باشد. برای تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی نیز به مدیریتی صحیح و بایسته نیاز بود؛ زیرا عزم بالا و روحیه خودباوری مدیران در این زمینه بهترین ابزار کارآمدی آنان خواهد بود. بر این اساس، ضمن آنکه شاخصه‌هایی که علم مدیریت مدرن برای مدیران جوامع امروزی و به خصوص سیاست‌های کلی و بنیادین مانند اقتصاد مقاومتی لازم و بایسته است، نوعی روحیه و خودباوری جهادی که ریشه در فرهنگ و سنن عمیق ایرانی-اسلامی این سرزمین دارد، لازم و بایسته به نظر می‌رسد. (هزاوئی و زیرکی-حیدری، ۱۳۹۳: ۱۶)

اقتصاد مقاومتی به معنای اقتصادی با شاخصه‌هایی چون استقلال، بهره‌مندی از منابع انسانی داخلی و ثروت ملی و دارای پایه‌های استوار، مستحکم و مقاوم در برابر مشکلات و فشارها، تنها زمانی شکل می‌گیرد که با مدیریت جهادی یعنی با روحیه‌هایی چون ایثارگری، اخلاص، ایمان، امید، تقوا، عدالت، احسان و مانند آن همراه باشد. بنابراین، در سایه مدیریت‌های معمولی و عادی نمی‌توان امید داشت که اقتصاد مقاومتی شکل گرفته و تحقق یابد. تحقق اقتصاد مقاومتی در گرو مدیریت جهادی بوده و متناسب با ساختارها و امکانات موجود در کشور است که با انجام یک حرکت جهادی می‌توان گام‌های مؤثری در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی برداشت.

مؤلفه الگوی ایرانی-اسلامی پیشرفت، نوزایی تمدن نوین اسلامی

الگو به مجموعه نظام‌مندی از مفاهیم، اصول موضوعه و قوانین اطلاق می‌شود که در یک ساختار منطقی برای توضیح و تفسیر یک سیستم از موجودات تکوینی، پدیده‌ها، روش‌ها، فرآیندها، تئوری‌ها و نظریات ارائه می‌شود. (متقی، ۱۳۹۱: ۳۸) هدف از الگوسازی، گذار از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب است. الگو زمانی مطرح می‌شود که افراد به دنبال راهی برای دستیابی به وضعیت مطلوب باشند؛ اینجاست که همواره گروه‌ها و اندیشه‌های مختلف سعی می‌کنند با تصویرسازی‌هایی از وضعیت مطلوب، وضعیتی را براساس مفاهیم ارزشی ترسیم کنند که انگیزه حرکت به آن سمت در میان مخاطبان ایجاد شود. بنابراین هر الگویی که مطرح می‌شود، ناظر به گذار از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب است. به همین جهت داشتن یک آرمان و مطلوب، امری ضروری برای الگو می‌باشد. (هادوی تهرانی، ۱۳۹۰: ۵۱) بر این اساس می‌توان چنین نتیجه حاصل نمود که در الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت نیز دست یافتن به ایده آل‌ها و آرمان‌هایی مورد توجه است و در واقع این الگو، نرم‌افزار و منطق اداره جامعه است. (پیروزمند، ۱۳۸۶: ۱۳۴) این الگو نهایتاً رستگاری

مورد نظر حاکمیت اسلامی- ایرانی را معرفی می‌کند در الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، در وهله نخست به آرمان‌ها توجه می‌شود، آنگاه پس از تعریف آرمان‌ها، واقعیات، مورد توجه قرار می‌گیرد یعنی آرمان‌های اسلامی با عمل ایرانی معرفی و پیگیری می‌شود. (متقی، ۱۳۹۱: ۳۷)

سه رکن کلیدی این الگو، پیشرفت، اسلامی بودن و ایرانی بودن می‌باشد. در این الگو برخلاف تمامی الگوهای توسعه، از پیشرفت^۱ به جای توسعه^۲ استفاده شده است. در توسعه، تقاضا آن است که انسان‌ها زندگی مرفه و خوبی داشته باشند اما در پیشرفت، هدف نیکو و خوب زیستن است. (زمانی، ۱۳۹۰: ۱۶۰) پیشرفت به معنای رشد تدریجی سطح و کیفیت زندگی در عرصه مادی و معنوی انسانی است. بر این اساس، مراد از پیشرفت، تحول متکامل است؛ به طوری که استعداد- های فردی و جمعی شکوفا شود. لذا می‌توان گفت پیشرفت عبارت است از حرکت اجتماعی از وضعیتی، با اراده و آگاهی مردم آن اجتماع به سوی حالت و وضعیتی بهتر که رسیدن به آن وضعیت از اهداف و آمال آن مردم است. (زیبایی، ۱۳۹۰: ۲۴۹) همچنین الگوی پیشرفت ارائه شده، ظرفی دارد و آن اسلامی و ایرانی بودن آن است. این ظرف اسلامی و ایرانی از هم جدا نیست؛ اسلام به ایرانی هویت بخشیده و ایرانی نیز موجبات گسترش اسلام را فراهم نموده است. (حصیرچی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۲)

برای ساخت تمدن اسلامی ضروری است که هویت تمدنی همواره در مسیر تعالی و تکامل، باز تولید و تقویت شود و تنها از این طریق است که می‌توان به دستیابی به تمدنی متفاوت از تمدن غرب و سایر تمدن‌ها امید داشت. این هویت زمانی به طور صحیح شکل می‌گیرد که ریشه در ارزش‌های اسلامی- ایرانی داشته باشد. ارزش‌ها نیز با استفاده از محصولات فرهنگی بومی به افراد منتقل می‌شوند. (نوروزی‌فیروز، ۱۳۹۱: ۷۸-۷۷)

بی‌شک نیل به تمدن بزرگ اسلامی جز از مسیر تحقق اقتصاد مقاومتی نمی‌گذرد. جامعه اسلامی مادامی که در برابر تهدیدات امنیتی، اقتصادی و فرهنگی دشمن مقاوم نشده باشد، سخن گفتن از تمدن‌سازی سنجیده نیست. یک طرف موضوع اقتصاد مقاومتی، دولت و در طرف مقابل مردم به صورت بسیار جدی حضور دارند؛ دولت می‌تواند سازوکار بودجه و گردش کارش را و قوانین و سیاست‌ها را به این سو سوق داده و بسیج و تجهیز کند و بتواند یک اقتصاد مقاومتی کاملاً کار- آمد را به نمایش گذارد و هم مردم باید سهم خودشان را در این موضوع کاملاً ایفا کنند. اقتصاد

^۱-Progress

^۲-Development

مقاومتی برای ما یک اقدام تمدنی و تمدن‌ساز تلقی می‌شود. ما برای اینکه این تمدن مستقر شود، همان طور که به تحول جدی در علوم نیاز داریم و همان طور که در حوزه فناوری باید تحولات جدی مبتنی بر اندیشه انقلاب اسلامی اتفاق افتد، یکی از پایه‌های بسیار مهم هر تمدنی از جمله تمدن نوین اسلامی که پیش روی ما قرار دارد، موضوع اقتصاد مقاومتی است.

الگوهای اقتصادی مرسوم دنیا الگوی مناسبی برای پیشرفت همه‌جانبه اقتصاد ما نبوده است و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت به عنوان شکل بدیعی از الگوهای متداول برای پیشرفت و توسعه جامعه ما و منطبق با شرایط جامعه اسلامی طراحی و پیشنهاد شده است لذا این نوع الگو می‌تواند برای جهان اسلام الهام‌بخش و کارآمد باشد و اقتصاد مقاومتی از نظریه‌های این الگوی پیشرفت به شمار می‌آید. در شرایطی که اقتصاد ما از سوی فشارهای ناشی از تحریم‌های اقتصادی مورد هجوم واقع شده است، راهبرد اقتصاد مقاومتی می‌تواند گره‌گشا باشد و این دیدگاه اقتصادی مختص شرایط کنونی کشور است و بایستی منطبق با شرایط کنونی، برنامه‌ریزی‌های اقتصادی صورت پذیرد، البته رویکرد اقتصاد مقاومتی می‌تواند یک الگو و یک اقدام بلندمدت نیز تلقی گردد و چشم‌اندازی کلان به اقتصاد داشته باشد.

جایگاه اقتصاد مقاومتی بر سبک زندگی اسلامی و تأثیر متقابل آن دو بر یکدیگر

با ورود مفهوم سبک زندگی به ادبیات جامعه‌شناسی در دهه ۱۹۲۰، در آغاز، این مفهوم معرف ثروت و موقعیت و پایگاه اجتماعی افراد بود و آن را به مثابه شاخصی برای سنجش طبقه اجتماعی به کار می‌بردند. قدیمی‌ترین مقیاس برای مطالعه طبقه، مقیاس اتاق نشیمن است که با افکار چاپین^۱ درباره منزلت اجتماعی شکل گرفت. وی معتقد است: «منزلت اجتماعی موقعیتی است که یک فرد یا یک خانواده با توجه به سطح میانگین دارایی‌های فرهنگی، درآمد، دارایی‌های مادی و مشارکت در فعالیت‌های گروهی اجتماع، اشغال می‌کند». (چاپین، ۱۳۹۵؛ به نقل از: چاوشیان، ۱۳۸۱: ۱۰)

اهمیت و توجه به سبک زندگی و مصرف تا آنجا تداوم یافت که امروزه «چگونه مصرف کننده بودن» از «چه جایگاهی داشتن» مهم‌تر است. به قول باکاک «سبک زندگی و مصرف دیگر فقط یک روند اجتماعی - فرهنگی نیستند، بلکه به فرایندی تبدیل شده‌اند که از خلال تأثیرات آنها در جوامع مختلف، می‌توان به برآمدن دوران و عصر نوینی در جهان پی برد. مصرف‌گرایی به

^۱-Chapin

دین جوامع مدرن تبدیل شده است». (باکاک، ۱۳۸۱: ۳) اما ریمر^۱ دهه ۱۹۸۰ میلادی را آغاز توجه دوباره به مفهوم سبک زندگی می‌داند.

سبک زندگی در دهه ۱۹۸۰ معنایی تازه یافت و به واژه‌ای عامه پسند تبدیل گشت و اغلب برای تحقیقات اجتماعی - جمعیت‌شناختی یا تحقیقات مربوط به دسته‌بندی رفتار مصرف‌کننده استفاده شد. (Gust, 2004. 23) در کل، سبک زندگی در این تجدید حیات خود در حوزه‌های مختلفی از جمله مطالعات بازاریابی و فروش تولیدات گسترده مدرن، مطالعات فراغت و تفریح و تحقیقات مربوط با هویت و فرایند شکل‌گیری آن مورد استفاده قرار گرفته است.

در مورد سبک زندگی در ایران و به ویژه در دوره پس از انقلاب اسلامی، می‌توان گفت که جامعه ایرانی نیز به لحاظ فرهنگی و اجتماعی بسیار متنوع و متکثر است و در دوره پس از پیروزی انقلاب، این تنوعات، پیچیدگی بیشتری به خود گرفته است. در واقع؛ با پایان یافتن جنگ تحمیلی کم‌کم شاهد تأثیرپذیری بیشتر مردم از جریان‌های جهانی و تحولات بین‌المللی بوده‌ایم و این امر به تدریج بر سبک زندگی مردم نفوذ کرده و باعث ظهور جامعه مصرفی و شیوه‌های زندگی جدید شده است. فرهنگی جدید در حال شکل‌گیری است که حق انتخاب فراوانی به افراد می‌دهد و آنها را تنوع‌طلب بار می‌آورد. (باینگانی، ایراندوست و احمدی، ۱۳۹۲: ۶۰-۵۹)

سبک زندگی اسلامی که برگرفته از اهل بیت(ع) است، یکپارچه است؛ نگاه واحدی به تمام ابعاد زندگی انسان دارد و اجزای آن، مانند اجزای یک پازل، مکمل یکدیگر هستند. نمی‌شود بخشی از سبک زندگی اهل بیت را به صورت برجسته به جامعه ارائه داد و از بخش دیگر غافل بود؛ برای مثال نمی‌شود بر عبادات اهل بیت(ع) تمرکز داشت و از جهت‌گیری‌های اقتصاد آن بزرگان به ویژه در تولید غافل بود. اگر سبک زندگی اهل بیت(ع) به صورت جزیره‌ای و گزینشی عرضه شود، برای زندگی امروزی بشر کافی نخواهد بود. بنابراین در سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و پژوهشی و راهکارهای اجرایی مربوط به سبک زندگی اهل بیت(ع)، باید آن را یکپارچه عرضه کنیم؛ به گونه‌ای که ناظر به تمام ابعاد زندگی، اعم از اقتصاد، سیاست، فرهنگ، اجتماع، اخلاق، خانواده و... باشد. سبک زندگی اهل بیت(ع) برگرفته از سیستم مفهومی اسلام است. (کلویانی، ۱۳۹۱: ۲۳)

با بررسی تاریخ نظام جمهوری اسلامی ایران، می‌توانیم ایستادگی در برابر فشارهای متعدد مالی و اقتصادی قدرت‌های استکباری جهان نسبت به کشور را به وضوح درک کنیم. به طوری

^۱-Reimer

که از ابتدای شکل‌گیری انقلاب اسلامی، مقابله نظام سلطه‌گر با آن آغاز شده و این مقابله علاوه بر عرصه سیاست سایر حوزه‌های اقتصادی، فرهنگی، امنیتی و... را نیز در بر گرفته است. با توجه به شرایط پیش روی کشور، در سال‌های اخیر، تحریم‌های اقتصادی به شدت افزایش یافته است. در همین راستا مقام معظم رهبری با نگاه دقیق و ظریف خود در پیام‌های نوروزی سال‌های اخیر به این مهم توجه وافری داشته‌اند. «اقتصاد مقاومتی» نیز واژه‌ای است که ایشان اولین بار در دیدار کارآفرینان در سال ۱۳۸۹ مطرح فرمودند. (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با کارآفرینان، مورخ: ۱۳۸۹/۰۶/۱۶)

براساس محورهای مختلفی که برای اقتصاد مقاومتی در نظر گرفته شده است^۱ می‌توان آن را راه‌حلی برای کنار گذاشتن سبک زندگی اقتصادی غربی دانست. چرا که اگر تمام دانش انباشته و کتاب‌های مرسوم اقتصادی دنیا را مطالعه کنیم، نظریه یا تجربه‌ای مدون و مکتوب درباره اقتصاد مقاومتی نخواهیم یافت. بنابراین اقتصاد مقاومتی بر مبنای سبک زندگی اسلامی طراحی شده است. خداوند در آیه ۱۰۴ از سوره مبارکه نساء می‌فرماید: «وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِن تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَأِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَ تَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَ كَانِ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا»^۲. این آیه بیان می‌نماید که در مقابل دشمنان سرسخت، روح تهاجم را در خود حفظ کنید زیرا از نظر روانی اثر فوق‌العاده‌ای در کوبیدن روحیه دشمن دارد. در ادامه آیه استدلال زنده و روشنی برای این حکم بیان می‌کند و می‌گوید: چرا شما سستی به خرج دهید «در حالی که اگر شما در جهاد گرفتار درد و رنج می‌شوید دشمنان شما نیز از این ناراحتی‌ها سهمی دارند، با این تفاوت که شما امید به کمک و رحمت وسیع پروردگار عالم دارید و آنها فاقد چنین امیدی هستند».

و در پایان برای تأکید بیشتر می‌فرماید: «فراموش نکنید که تمام این ناراحتی‌ها، رنج‌ها، تلاش‌ها، کوشش‌ها و احیاناً سستی‌ها و مسامحه‌کاری‌های شما از دیدگاه علم خدا مخفی نیست» و بنابراین، نتیجه همه آنها را خواهیم دید. (مکارم‌شیرازی، ۱۳۷۴: ۴۴۷)

^۱ - از محورهای مختلفی که برای اقتصاد مقاومتی در نظر گرفته شده است می‌توان به موارد زیر اشاره نمود: مردمی کردن اقتصاد، کمک به بخش خصوصی و اهتمام به سیاست‌های اصل ۴۴، کاهش وابستگی به نفت و جایگزینی صنایع دانش‌بنیان، مبارزه با مفسدات اقتصادی، استفاده از همه ظرفیت‌های کشور، حمایت از تولید ملی و فعال نمودن واحدهای کوچک و متوسط، مدیریت مصرف و مصرف تولیدات داخلی، کارآفرینی، مدیریت صحیح منابع ارزی.

^۲ - ترجمه: و در راه تعقیب دشمن، (هرگز) سست نشوید! (زیرا) اگر شما درد و رنج می‌بینید، آنها نیز همانند شما درد و رنج می‌بینند ولی شما امیدی از خدا دارید که آنها ندارند و خداوند، دانا و حکیم است.

پس مسلمانان باید روحیه قوی داشته باشند و شکست‌های موردی (مثل احد) آنان را سست نکند و به جای موضع تدافعی، در تعقیب دشمن و در حالت تهاجمی باشند (قرائتی، ۱۳۸۳: ۳۷۳).

با توجه به این آیه لازمه غلبه بر دشمن، حفظ روحیه تهاجم و عدم سستی می‌باشد. پس باید توجه داشت که مقابله با تحریم‌های اقتصادی در شرایط دشوار نباید از روحیه مؤمنین بکاهد چرا که دشمن درصدد است که ضعف و شکست جامعه اسلامی را مشاهده نماید. اقتصاد مقاومتی راهکاری در جهت سربلندی جامعه اسلامی است.

یافته‌های پژوهش

برای سنجش میزان روایی صوری پرسشنامه، از نظر خبرگان مربوطه استفاده گردید، به طوری که نظر تعدادی از متخصصین، اساتید و خبرگان (کارشناسان ارشد)، اخذ و پرسشنامه طراحی شده، توسط آنها مورد بررسی قرار گرفت، تعدادی از سؤالات پرسشنامه اصلاح و سپس سؤالات تصحیح شده مجدداً در اختیار آنها قرار گرفت و نهایتاً روایی پرسشنامه، توسط افراد مذکور مورد تأیید قرار گرفت. پایایی آزمون مقیاسی است که به وسیله آن درجه اعتماد به نتایج حاصل از آن آزمون تعیین می‌گردد. به عبارت بهتر، اعتمادپذیری ابزار، میزان پایایی و سازگاری آن را در اندازه‌گیری یک مفهوم نشان می‌دهد. روش عمده برآورد ضریب پایایی، ضریب آلفای کرونباخ است که به منظور محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری از جمله پرسشنامه‌هایی که خصیصه‌های مختلفی را اندازه‌گیری می‌کنند، به کار می‌رود.

جدول زیر، توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان را بر اساس جنسیت نشان می‌دهد:

جدول ۱: جدول توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
زن	۶۲	۴۰.۸
مرد	۹۰	۵۹.۲
جمع کل	۱۵۲	۱۰۰

برای بررسی این سؤال که فراهم بودن سبک زندگی اسلامی ایرانی با داشتن شاخصه‌های تربیت زیستی، اخلاقی و عقلانی در تعامل با الگوی فرهنگ اقتصاد مقاومتی می‌تواند زمینه‌های لازم را برای رشد انسان در زندگی فردی و جمعی جهت دستیابی به حیات طیبه و سعادت اخروی، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. حد پایین برای این عامل ۳ در نظر گرفته شده است بنابراین باید مفروضات آماری زیر در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد بررسی قرار گیرند:

فرض صفر: میانگین سبک زندگی اسلامی ایرانی با داشتن شاخصه‌های تربیت زیستی، اخلاقی و عقلانی در تعامل با الگوی فرهنگ اقتصاد مقاومتی می‌تواند زمینه‌های لازم را برای رشد انسان در زندگی فردی و جمعی جهت دستیابی به حیات طیبه و سعادت اخروی مساوی ۳ است. فرض مقابل: میانگین سبک زندگی اسلامی ایرانی با داشتن شاخصه‌های تربیت زیستی، اخلاقی و عقلانی در تعامل با الگوی فرهنگ اقتصاد مقاومتی می‌تواند زمینه‌های لازم را برای رشد انسان در زندگی فردی و جمعی جهت دستیابی به حیات طیبه و سعادت اخروی مساوی ۳ نیست.

$$H_0 = \mu = 3$$

$$H_1 = \mu \neq 3$$

جدول ۲: جدول آمار توصیفی مؤلفه مورد مطالعه

تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
۱۵۲	۴/۰۴	۱/۱۰	۰/۰۸

با توجه به جدول میانگین سؤال فوق بیشتر از ۳ می‌باشد. در ادامه برای متغیر مورد مطالعه نیز انحراف معیار و خطای استاندارد میانگین آورده شده است.

جدول ۳: جدول آزمون t-test

Test Value = 3					
سؤال ۱	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای اختلاف میانگین‌ها
	۱۱/۶۶۲	۱۵۱	۰/۰۰۰	۱/۰۴	حد بالا
					حد پایین
					۰/۸۶

در جدول فوق برای بررسی فراهم بودن سبک زندگی اسلامی ایرانی با داشتن شاخصه‌های تربیت زیستی، اخلاقی و عقلانی در تعامل با الگوی فرهنگ اقتصاد مقاومتی می‌تواند زمینه‌های لازم را برای رشد انسان در زندگی فردی و جمعی جهت دستیابی به حیات طیبه و سعادت اخروی، از آزمون تک نمونه‌ای استفاده شد. با توجه به این که سطح معنی‌داری محاسبه شده بادر جدول فوق با توجه به آزمون تی ($t = 11/662$ و $df = 151$) کمتر از $0/05$ می‌باشد ($sig < 0.05$) لذا فرض صفر پذیرفته نمی‌شود، و چون میانگین محاسبه شده برابر با $3/59$ می‌باشد و بیشتر از عدد ملاک ۳ می‌باشد، بنابراین سبک زندگی اسلامی ایرانی با داشتن شاخصه‌های تربیت زیستی، اخلاقی و عقلانی در تعامل با الگوی فرهنگ اقتصاد مقاومتی می‌تواند زمینه‌های لازم را برای رشد انسان در زندگی فردی و جمعی جهت دستیابی به حیات طیبه و سعادت اخروی فراهم می‌سازد. برای بررسی این سؤال که سبک زندگی اسلامی ایرانی با ابتناء بر آموزه‌های اسلامی و

پیشینه مطلوب ایرانی و استفاده از تجارب بشری می‌تواند انسان را به حیات طیبه که هدف غایی از خلقت اوست، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. حد پایین برای این عامل ۳ در نظر گرفته شده است بنابراین باید مفروضات آماری زیر در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد بررسی قرار گیرند:

فرض صفر: میانگین سبک زندگی اسلامی ایرانی با ابتناء بر آموزه‌های اسلامی و پیشینه مطلوب ایرانی و استفاده از تجارب بشری می‌تواند انسان را به حیات طیبه که هدف غایی از خلقت اوست مساوی ۳ است.

فرض مقابل: میانگین سبک زندگی اسلامی ایرانی با ابتناء بر آموزه‌های اسلامی و پیشینه مطلوب ایرانی و استفاده از تجارب بشری می‌تواند انسان را به حیات طیبه که هدف غایی از خلقت اوست مساوی ۳ نیست.

$$H_0 = \mu = 3$$

$$H_1 = \mu \neq 3$$

جدول ۴: جدول آمار توصیفی مؤلفه مورد مطالعه

تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
۱۵۲	۴/۰۴	۱/۰۶	۰/۰۸

با توجه به جدول میانگین سؤال فوق بیشتر از ۳ می‌باشد. در ادامه برای متغیر مورد مطالعه نیز انحراف معیار و خطای استاندارد میانگین آورده شده است.

جدول ۵: جدول آزمون t -test

Test Value = 3						
سؤال ۲	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای اختلاف میانگین ها	
					حد بالا	حد پایین
	۱۲/۰۶۰	۱۵۱	۰/۰۰۰	۱/۰۴	۱/۲۱	۰/۸۷

در جدول فوق برای بررسی سبک زندگی اسلامی ایرانی با ابتناء بر آموزه‌های اسلامی و پیشینه مطلوب ایرانی و استفاده از تجارب بشری می‌تواند انسان را به حیات طیبه که هدف غایی از خلقت اوست، از آزمون تک نمونه‌ای استفاده شد. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری محاسبه شده بادر جدول فوق با توجه به آزمون تی ($t = ۱۲/۰۶۰$ و $df = ۱۵۱$) کمتر از $۰/۰۵$ می‌باشد ($sig < .05$) لذا فرض صفر پذیرفته نمی‌شود، و چون میانگین محاسبه شده برابر با $۴/۰۴$ می‌باشد و بیشتر از عدد ملاک ۳ می‌باشد، بنابراین سبک زندگی اسلامی ایرانی با ابتناء بر آموزه‌های اسلامی و پیشینه مطلوب ایرانی و استفاده از تجارب بشری می‌تواند انسان را به حیات طیبه که هدف غایی از خلقت اوست رهنمون می‌سازد.

نتیجه‌گیری

یکی از مهم‌ترین عرصه‌هایی که تغییرات فرهنگی، اجتماعی و تعارض‌ها و تقابل‌های ناشی از آن، در آن بروز و ظهور می‌یابد، همان عرصه‌ای است که به آن سبک زندگی می‌گوییم. اگرچه انقلاب اسلامی ایران بنا به ایدئولوژی الهی و مبنا قرار دادن فرهنگ دینی سرمایه اصلی برای رسیدن به کمال و شکوفایی سبک زندگی اسلامی- ایرانی و همچنین راه رسیدن به کمال را دارد؛ اما این سرمایه به طور خودکار فعلیت نمی‌یابد. در زمانه‌ای که کشور ما مورد هجوم ترویج انواع سبک‌های تبلیغی غربی است و آفت مصرف‌گرایی و تجمل‌پرستی از طریق ماهواره دامن‌گیر جامعه انقلابی ایرانی شده است، با فراهم آوردن زمینه لازم می‌توان بر انواع تهدیدات فائق آمد و از این منجلاب غربی شدن جان سالم به در برد که راه‌هایی از این منجلاب و شکوفایی سبک زندگی اسلامی ایرانی را می‌توان اقتصاد مقاومتی دانست.

اقتصاد مقاومتی یک نظام اقتصادی است که همگام و هماهنگ با سیاست‌های کلان سیاسی و امنیتی نظام اسلامی و برای مقاومت در برابر اقدامات تخریبی لازم است شکل بگیرد تا بتواند در برابر ضربات اقتصادی تحریم‌ها و توطئه‌های اقتصادی نظام استکبار مقاومت کند و روند رو به رشد همه‌جانبه خود را در ابعاد ملی، منطقه‌ای و جهانی حفظ کند.

با نگاهی به تجربه سایر کشورها در حوزه اقتصاد، متوجه می‌شویم که تمام آنها نیز همواره سعی در مقاوم‌سازی بافت‌ها و ساختارهای خویش داشته‌اند و چون ریشه مشکلات اقتصادی موجود در کشور ما بیشتر ساختاری می‌باشد لذا راه حل آن نیز اصلاح این ساختار است. در شرایط کنونی که به دلیل تهدید قدرت‌های بیگانه ارتباط اقتصادی یا به عبارت دیگر وابستگی اقتصادی ما به دنیای خارج کمتر شده است، با مدیریتی صحیح در قالب راهبرد اقتصاد مقاومتی می‌توان این تهدید را به فرصتی طلایی برای تحول ساختاری اقتصاد سیاسی کشور تبدیل کرده و به استقلال اقتصادی دست یافت. به طوری که ضمن حفظ و گسترش برنامه‌های رشد و توسعه کشور، از آسیب‌پذیری اقتصادی خود بکاهیم.

تحقق اقتصاد مقاومتی به عنوان یکی از الزامات اقتصاد ایران نیازمند شرایطی است که با توجه به سبک زندگی و فرهنگ کنونی حاکم بر جامعه ایرانی تحقق آن به راحتی امکان‌پذیر نخواهد بود؛ چرا که اقتصاد ایران پس از جنگ در دام اقتصاد سرمایه‌داری و لیبرالیسم به عنوان علم اقتصاد حاکم بر محیط‌های علمی و دانشگاهی دنیا افتاد و بدون توجه به الزامات فرهنگی و نظام انگیزشی و بنیان‌های فکری حاکم بر نظام سرمایه‌داری و لیبرالیسم، راهنمایی‌های صندوق پولی

بین‌الملل و بانک جهانی را اجرا نمود که حاصل آن ایجاد سبک جدیدی از زندگی بود. این سبک جدید زندگی و فرهنگ حاکم بر بنیادهای فکری آن آثار مخربی در حیطه اقتصادی و اجتماعی داشته است. در حیطه اقتصادی می‌توان به سودمحوری، فردگرایی، افول اخلاقیات، مصرف‌گرایی، عدم تحقق عدالت و رواج سفته‌بازی و دلالتی و کسب و کارهای غیرمولد و یا حرام اشاره نمود و در حیطه اجتماعی می‌توان به مدگرایی، سست شدن نهاد خانواده، رواج سبک زندگی غربی در تعاملات فردی و اجتماعی، فردمحوری و عدم توجه به منافع ملی و جمعی اشاره کرد. این آفت‌های سبک زندگی اسلامی ایرانی مانعی در تحقق اقتصاد مقاومتی به عنوان یک ضرورت هستند. پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی نیاز به همت همه‌جانبه مسئولین و مردم دارد و لازم است به تولید ملی بها داده شود، تلاش شود تا اقتصاد کشور از وضعیت تک محصولی نجات پیدا کند و همچنین به تولیدات داخلی و بومی‌گرایی اهمیت داده شود و زیرساخت‌های اقتصادی کشور توسعه یافته و بر مبنای اقتصاد اسلامی الگوی اقتصاد مقاومتی مطابق با شرایط و وضعیت اقتصادی کشور تبیین گردد.

اثبات نقش و اهمیت مفهوم سبک زندگی اقتصادی بر برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌های اقتصادی کشورها سبب شده است نهادهای سیاستگذار و متولی اقتصاد و فرهنگ در جوامع پیشرفته پیگیر نظام کارآمدی در زمینه ترویج سبک زندگی مدنظر خود به ویژه در عرصه اقتصاد باشند. بررسی مختصر برنامه‌هایی که برای شکل‌دهی و ترویج الگوهای غربی در سبک زندگی اقتصادی دنبال می‌شود نشان می‌دهد که هدف از این برنامه‌ها، شکل‌گیری الگوهایی در رفتارهای کل جامعه است که بیانگر سبک زندگی مطلوب و مدنظر نظام اقتصادی لیبرال سرمایه‌داری باشد.

سبک زندگی اقتصادی را شاید بتوان حلقه مفقوده بسیاری از ناهنجاری‌های رفتاری در حوزه اقتصاد دانست که متأسفانه در کشور ما مغفول مانده است و به ویژه با وجود داعیه تلاش برای شکل‌دهی به جامعه الگوی اسلامی، به همتی مضاعف نیاز دارد. اولین گام برای اصلاح را می‌توان ارزیابی وضعیت موجود سبک زندگی اقتصادی و مقایسه آن با وضعیت مطلوبی دانست که در الگوهای دینی و سیره معصومین (ع) تجلی یافته است.

سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با سبک زندگی در ارتباط است مثلاً در زمینه سیاست توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و تأکید بر ارتقای درآمد و نقش طبقات کم درآمد و متوسط، از طریق تقویت روحیه کارآفرینی، فعالیتهای جمعی و گروهی و افزایش درآمد با سبک زندگی ارتباط و

تعامل دارد. سیاست پیشتازی اقتصاد دانش‌بنیان، پیاده‌سازی و ساماندهی نظام ملی نوآوری، با استفاده بیشتر از فناوری‌های نوین و به کارگیری خلاقیت و نوآوری با سبک زندگی ارتباط برقرار می‌کند. سیاست محور قرار دادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استان‌ها و به کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور، با شیوه افزایش بهره‌وری فردی و اجتماعی با سبک زندگی مرتبط می‌شود. سیاست مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه‌ریزی برای ارتقای کیفیت و رقابت‌پذیری در تولید، از طریق مدیریت مصرف، اصلاح الگوی مصرف و مصرف کالاهای داخلی در سبک زندگی مؤثر است. سیاست صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور، موجب صرفه‌جویی اجتماعی در زندگی می‌شود. سیاست اصلاح نظام درآمدهای دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی همراه با شفاف‌سازی هزینه‌کرد آن از سوی دولت و آگاهی مردم، موجب مشارکت بیشتر مردم در دادن مالیات می‌شود. سیاست شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی، تجاری، ارزی و... موجب سلامت اقتصادی و جلوگیری از فساد در سبک زندگی می‌شود. سیاست تقویت فرهنگ جهادی در ایجاد ارزش افزوده، تولید ثروت، بهره‌وری، کارآفرینی، سرمایه‌گذاری و اشتغال مولد، زمینه‌ساز تقویت فرهنگ جهاد و تلاش اقتصادی است و در نهایت سیاست تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان‌سازی آن به ویژه در محیط‌های علمی، آموزشی و رسانه‌ای و تبدیل آن به گفتمان فراگیر و رایج ملی، موجب درک هرچه بهتر اقتصاد مقاومتی از سوی مردم و اعمال آن در سبک زندگیشان می‌شود.

فرهنگ دینی اسلامی ما برگرفته از ارزش‌هایی است که می‌تواند جامعه اسلامی ایران را در زمان حادثه در مقابل هجوم اقتصادی و حتی نظامی خارجی بیمه کند. سبک زندگی نبوی و علوی مستخرج از متون دینی در عرصه‌های مصرف، کار و تولید، ایثار و از خودگذشتگی، تعاون و همکاری و... می‌تواند بر میزان آمادگی و اقتدار داخلی بیفزاید و دشمنان را از نتایج اقدامات خود مأیوس سازد ضمن اینکه در مسیر پیشرفت همه‌جانبه اجتماع نیز نقش‌آفرین و مؤثر باشد. سبک زندگی کنونی ما تناسب چندانی با اقتصاد مقاومتی ندارد و نمی‌تواند قوام‌بخش آن باشد. به نظر می‌رسد که نقطه کانونی برای موفقیت در تحقق اقتصاد مقاومتی، اصلاح برخی عادت‌ها و شیوه‌ها در سبک زندگی می‌باشد. بنابراین، انجام برخی اصلاحات در الگوی اشتغال و کسب درآمد در

کشور، اصلاح الگوی مصرف، تلاش برای حذف دلالی‌ها و واسطه‌گری‌ها و تعبیه مشوق‌هایی برای تقویت تولید در داخل کشور و مقدم بر همه این موارد، انجام اقدامات فرهنگی متناسب با اقتصاد مقاومتی می‌تواند نویدبخش افقی روشن برای تحقق این الگو باشد. ریشه اقتصاد مقاومتی در اصلاح الگوی سبک زندگی بر اساس الگوی اسلامی و ایرانی می‌باشد. لذا می‌توان نتیجه گرفت که هر نوع رشد اقتصادی برای نظام اسلامی مطلوب نیست. به بیان دیگر، اگر رشد اقتصادی به رشد سبک زندگی اسلامی و ایرانی کمک کند و صناعی را رشد دهد که باعث کاهش وابستگی کشور شوند، می‌تواند برای نظام اسلامی مثمر ثمر باشد. اما رشد بی‌رویه بخش خدمات در مواردی نظیر پاساژهای فروش لباس و مواد خوراکی و بسیاری از اقلام مصرفی، در کنار رشد رستوران‌ها و مجتمع‌های رفاهی و رشد بانک‌ها که ثمره رشد بی‌رویه نقدینگی در کشور است و بسیاری از موارد مشابه دیگر، برای جامعه اسلامی مطلوب نیست و نیاز است تا همان‌طور که مقام معظم رهبری نیز بیان کردند، نخبگان و مسئولین برای ایجاد چنین تغییری تلاش کنند.

به بیان دیگر، تحول در سبک زندگی و تغییر الگوی مصرف، مقدمه تغییر ساختار مردمی اقتصاد هستند و به گونه‌ای بر یکدیگر مؤثر هستند که تغییر در هر یک، به بهبود دیگری کمک خواهد کرد. تغییر ساختار مردمی اقتصاد یعنی تغییر الگوی مصرف و تغییر سبک زندگی از طریق نهادینه کردن مصرف کالاهای داخل در طرف تقاضا و بهبود کیفیت کالای داخل در طرف عرضه محقق خواهد شد. لذا دولت و نهادهای مسئول باید از طریق فرهنگ‌سازی سبک زندگی اسلامی و الگوی مصرف اسلامی، در جهت نهادینه کردن مصرف کالاهای داخلی و بهبود کیفیت کالاهای داخلی گام بردارند تا هم شرایط برای اقتصاد مقاومتی و تحقق عزم ملی مهیا شود و هم اینکه راه‌های عملیاتی سازی تمدن اسلامی گسترده شود.

پیشنهادها

- تربیت عقلانی افراد و جوامع در جهت تحقق سبک زندگی اخلاقی: تربیت عقلانی نقش قابل توجهی در تحقق سبک زندگی اخلاقی داشته و ریشه اصلی بی‌اخلاقی‌ها و اعمال نادرست موجود در جامعه امروزی، در جهالت و نادانی است. این امر نشان دهنده لزوم توجه جدی به تربیت عقلانی در سطح جوامع است. از این رو بر مبلغین اسلامی که دغدغه تربیت افراد و جوامع را دارند لازم است تا با اتخاذ رویکردی عقلانی به تربیت، رفتار انسان‌ها را از سطح احساسی به سطح عقلانی سوق داده و با این روش، فضائل را در سطوح مختلف جوامع نهادینه ساخته و سبک زندگی مبتنی بر عقلانیت را در جامعه محقق سازند. این رویکرد، گرچه ممکن است در برخی مواقع به جهت

مختلف بودن سطوح ادراک انسان‌ها، از نقصان‌هایی برخوردار شود اما از آنجا که از مزایای قابل توجهی در جهت نهادینه کردن ارزش‌ها برخوردار است، می‌تواند به عنوان مهم‌ترین وظیفه مبلغان و آنها که دغدغه نهادینه ساختن اخلاق و تربیت در جامعه را دارند، قلمداد شود.

- ترویج گفتمان اقتصاد مقاومتی با تحریک غیرت و تعصب ملی در استفاده از کالای ایرانی: نخستین قدم در این عرصه ترویج گفتمان اقتصاد مقاومتی و نهادینه کردن این مهم می‌باشد که در حال حاضر فقط با مشارکت گروه‌های گوناگون مردمی قادر به پشت سر گذاشتن بحران‌های موجود در کشور خواهیم بود. در این جهت نخبگان باید وارد میدان شده و با درگیر کردن گروه‌های گوناگون مردمی به ایجاد ستادهای تبلیغاتی اقتصاد مقاومتی به وسیله رسانه‌های مردمی بپردازند. مردم چنانچه تولید بیشتر و استفاده از تولیدات داخلی را یک ضرورت ملی بدانند قطعاً در مقاومت‌سازی اقتصادی کشور تأثیر خواهد داشت.

- مشارکت اقشار گوناگون مردم در تولیدهای کشور: تحقق اقتصاد مقاومتی فقط با مشارکت مردمی امکانپذیر است. برای بالا بردن مشارکت مردمی باید از هر نوع فعالیت اقتصادی مردم استقبال کرد. فضایی باید بر کشور و جامعه حاکم شود که همه مردم خودشان را مولد در اقتصاد و شریک در پیشرفت و مقاومت کشور حس کنند و بر آن ببالند. باید فضایی پدید آید که مردم عادی هر فعالیت تولیدی را که خود را در آن توانمند می‌بینند، انجام دهند. ابتکارها و خلاقیت‌های فردی و گروهی در خدمت تولید و اقتصاد قرار گرفته و سرمایه‌های کوچک و کم حجم در تولید به کار گرفته می‌شوند. در این صورت تنوع محصول‌های تولیدی افزایش یافته، ظرفیت‌های جدیدی به ظرفیت‌های موجود کشور اضافه می‌شود. سبک زندگی بسیاری از مردم سبکی جهادی می‌شود. اقتصاد مردمی شکل بهتری گرفته و حمله‌های اقتصادی دشمن کم اثرتر می‌شود.

منابع فارسی

کتب

- قرآن کریم

- ابن خلدون، عبدالرحمن بن محمد (۱۳۶۲)، مقدمه ابن خلدون، پروین گنابادی، محمد، تهران، شرکت نشر علمی و فرهنگی

- باکاک، رابرت (۱۳۸۱)، مصرف‌گرایی، ترجمه: خسرو صبری، تهران، انتشارات شیرازه، چاپ اول
- بوردیو، پی‌یر (۱۳۸۰)، نظریه کنش؛ دلایل عملی و انتخاب عقلانی، ترجمه، مرتضی مردیها، تهران، انتشارات نقش و نگار

- پژوهشکده حوزه و دانشگاه (۱۳۷۹)، مبانی اقتصاد اسلامی، تهران، چاپ سوم، نشر سمت
- پیروزمند، علیرضا (۱۳۸۶)، نقش دین در مهندسی فرهنگی کشور، مجموعه مقالات اولین همایش ملی مهندسی فرهنگی، جلد اول، انتشارات شورای عالی انقلاب فرهنگی، چاپ اول، تهران
- حبیبی، نادر (۱۳۷۵)، فساد اداری (عوامل مؤثر و روش‌های مبارزه)، تهران، مؤسسه فرهنگی
- حویزه، عبدعلی بن جمعه (۱۳۷۰)، تفسیر نورالثقلین، جلد ۴، رسولی، هاشم، قم، اسماعیلیان
- داوود حسین پور، بهروز رضائی‌منش و حمیدرضا محمدی سیاهبومی (۱۳۹۵)، رابطه مدیریت جهادی و استراتژی‌های اقتصاد مقاومتی، فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، سال بیست و چهارم، شماره ۷۹

- زحیلی، وهبه (۱۳۸۵)، فقه خانواده در جهان معاصر، عبدالعزیز سلیمی، تهران، نشر احسان، چاپ دوم

- سیدمیر محمود مرتضوی، جلال عراقی (۱۳۸۷)، عنصر مراقبت در فرهنگ و مدیریت جهادی، همایش فرهنگ و مدیریت جهادی با تأکید بر نوآوری و شکوفایی، تهران، حوزه نمایندگی ولی فقیه در وزارت جهاد کشاورزی

- علیزاده، امیرخادم (۱۳۹۱)، مبانی نظری اقتصاد مقاومتی، اقتصاد مقاومتی، مبانی نظری، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی

- علیرضا جامی، حمیدرضا ایمانی‌مقدم و مجتبی تنها (۱۳۹۱)، راهبردهای افق روشن با رویکردی بر اقتصاد مقاومتی، مشهد، سخن گستر

- قرائتی، محسن (۱۳۸۱)، تفسیر نور، تهران، انتشارات مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، چاپ یازدهم

- کاویانی، محمد (۱۳۹۱)، سبک زندگی و ابزار سنجش آن، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
- موسوی‌الخمینی، روح‌الله (۱۳۶۹)، صحیفه نور، تهران، وزارت ارشاد اسلامی
- متقی، ابراهیم (۱۳۹۱). تأثیر محیط بین‌الملل بر تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، تهران، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات
- معصومی‌نیا، غلامعلی (۱۳۹۱)، سیاست و راهکارها، اقتصاد مقاومتی، سیاست و راهکارها، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی
- معین، محمد (۱۳۸۵)، فرهنگ فارسی، تهران، امیرکبیر
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۴). تفسیر نمونه، تهران، انتشارات دارالکتب الإسلامیه، چاپ اول
- میرمعزی، سیدحسین (۱۳۹۱)، مبانی نظری اقتصاد مقاومتی، اقتصاد مقاومتی، مبانی نظری، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی
- نوری، حسین (۱۳۶۶)، اقتصاد اسلامی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ سوم
- نهج‌البلاغه (۱۳۷۸)، ترجمه سید جعفر شهیدی، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی

مقالات

- امیر حصیرچی، عباس نیوند (۱۳۹۰)، تحلیل الگوی پیشرفت ایرانی- اسلامی از منظر مقام معظم رهبری (رویکرد برنامه ریزی راهبردی در دهه چهارم انقلاب)، فصلنامه مطالعات بسیج، سال چهاردهم، شماره ۵۰
- بهمن باینگانی، سیدفهمید ایران‌دوست و سینا احمدی (۱۳۹۲)، سبک زندگی از منظر جامعه‌شناسی: مقدمه‌ای بر شناخت و واکاوی مفهوم سبک زندگی، فصلنامه مهندسی فرهنگی، سال هشتم، شماره ۷۷
- خلیلی، حسام‌الدین (۱۳۹۱)، مقاومت اقتصادی در پرتو اقتصاد مقاومتی، فصلنامه کارآگاه، دوره دوم، سال پنجم
- حبیب‌الله سالار، فاطمه خراسانی (۱۳۹۶)، بررسی راهبردها و راهکارهای مناسب جهت تحقق اقتصاد مقاومتی با رویکرد سبک زندگی، مجله اقتصادی، سال هفدهم، شماره ۳ و ۴
- زمانی، محمدهاشم (۱۳۹۰)، مبانی نظری و معرفتی عدالت و پیشرفت، خردنامه عدالت در الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، انتشارات همشهری، تهران
- زیبایی، حسن (۱۳۹۰)، مطالعه‌ای درباره نسبت ماهوی پیشرفت و عدالت؛ پیشرفت به مثابه عدالت، خردنامه عدالت در الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، انتشارات همشهری، تهران

- سرخه‌دهی، فاطمه (۱۳۹۲)، راهکارها و چالش‌های تحقق سبک زندگی اسلامی؛ به مثابه بستر تحقق اقتصاد مقاومتی، همایش ملی نقش سبک زندگی در اقتصاد مقاومتی، دوره ۱
- سیدمرتضی هزائنی، علی زیرکی‌حیدری (۱۳۹۳)، اقتصاد مقاومتی؛ نماد مدیریت جهادی در اقتصاد سیاسی ایران، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال یازدهم، شماره ۳۷
- عباسعلی فرزندی اردکانی، میثم یوسفی و مجید عنان پور خیرآبادی (۱۳۹۴)، اقتصاد مقاومتی در جمهوری اسلامی ایران: چالش‌ها و راهبردها، فصلنامه پژوهش‌های معاصر انقلاب اسلامی، دوره ۱، شماره ۱
- محمدنبی، حسین (۱۳۸۰)، فساد اداری و مبارزه با آن از نظر سازمان ملل متحد، مجله وکالت، شماره ۹
- مهدوی کنی، محمدسعید (۱۳۸۶)، دین و سبک زندگی، پژوهشنامه جامعه، شماره ۱
- میلانی، جمیل (۱۳۹۴)، اقتصاد مقاومتی و خودباوری ملی، فرصت‌ها و چالش‌های تحقق آن، مجله اقتصادی، سال پانزدهم، شماره ۷ و ۸
- نوروزی فیروز، رسول (۱۳۹۱)، نقش انقلاب اسلامی و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در ایجاد تمدن اسلامی- ایرانی، فصلنامه علوم سیاسی، سال پانزدهم، شماره شصت
- هادوی‌تهرانی، مهدی (۱۳۹۰)، کارآمدی و عدالت در نظام اسلامی، خردنامه عدالت در الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، انتشارات همشهری، تهران، ۱۷-۹

خبرگزاری

- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار هیئت دولت، مورخ: ۱۳۹۱/۰۶/۰۲، قابل دسترسی در: www.leader.ir
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با کارآفرینان، مورخ: ۱۳۸۹/۰۶/۱۶، قابل دسترسی در: www.leader.ir
- بیانات مقام معظم رهبری در جمع کارگران کارخانجات تولید داروپخش، مورخ: ۱۳۹۱/۰۲/۱۰، قابل دسترسی در: www.leader.ir

پایان نامه

- چاوشیان، حسن (۱۳۸۱)، سبک زندگی و هویت اجتماعی؛ مصرف و انتخاب‌های ذوقی به عنوان تمایز و تشابه اجتماعی در دوره مدرنیته اخیر، رساله دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه تهران

منبع عربی

- عبدالباقی، محمد فؤاد (۱۳۶۴)، المعجم المفهرس لالفاظ القرآن الکریم، قاهره، دارالکتب المصریه
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷)، الکافی، تصحیح علی اکبر غفاری، تهران، دارالکتب الاسلامیه
- محمد، رشیدرضا (۱۳۵۴)، تفسیر المنار، بیروت، دارالمعرفه، چاپ دوم، جلد ۲

English Resources

- Gust, I. (2004), **Strategies to Promote Sustainable Consumer Behavior the use of the Lifestyle Approach**, Lund University International Masters Programmed in Environmental Science

